

ДЕЩО ПРО ПЕРЕВАГИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ШКІЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ

Постановка проблеми. Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили орієнтації в галузі освіти. Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: спрямування навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття й розвиток потенційних можливостей та здібностей учнів. Розв'язання цих актуальних проблем можливе лише на основі широкого запровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на розвиток творчих сил, здібностей та нахилів особистості.

Теоретичний аналіз проблеми. Освіті XXI століття притаманний «діалого-культурологічний підхід» (Г.О. Балл, А.Г. Волинець, С.О. Копилов), в основу якого покладено такі принципи:

- 1) пізнання світу школярем має виступати в поєднанні (діалозі) з іншими способами його розуміння в контексті культури (етичним, естетичним);
- 2) лише у вільному, культурному спілкуванні з іншими людьми й собою особистість може досягти діалогічного розуміння й повністю розкрити себе;
- 3) пріоритет особистості учня і вчителя, діалог особистостей становлять основу в організації навчально-виховного процесу;
- 4) діалогізація самого змісту освіти [1;77-78].

Вдалих вибір методів і прийомів навчання в конкретних умовах, застосування оптимальних педагогічних технологій у кінцевому результаті повинні сформувавши такі якості особистості учня:

- *когнітивні (пізнавальні)* – уміння відчувати навколишній світ, ставити питання, обґрунтовувати своє розуміння питання; вступати в змістовний діалог чи дискусію, робити висновки;
- *креативні (творчі)* – виявляти гнучкість розуму, фантазії, натхнення; мати свою точку зору, виявляти ініціативу; бути нестандартним, неординарним;
- *оргдіяльнісні* – уміння ставити мету й забезпечувати її досягнення, програмувати дії; самоаналіз і самооцінка;
- *комунікативні* – здатність до неконфліктної взаємодії з іншими суб'єктами й навколишнім світом [7; 51].

Незважаючи на появу нового підходу в освітньому просторі, система викладання в школі залишається досить консервативною. Змінчилися зміст теоретичної науки й наукової практики, удосконалено методи наукового пізнання, але, як і раніше, часто домінують старі форми й методи навчання.

Наковці стверджують, що вся система ставлення людини до інших людей реалізується в спілкуванні. Його специфіка визначається тим, що в процесі спілкування об'єктивний світ однієї людини розкривається для іншої, відбувається взаємний обмін діяльністю, інтересами, почуттями тощо. У спілкуванні людина формується й самовизначається, виявляючи свої індивідуальні особливості. Зв'язок людей у процесі спілкування є умовою існування групи як цілісної системи. Спілкування координує спільні дії людей і задовольняє потребу в психологічному контакті.

Таким чином, сучасна школа покликана застосовувати модель навчання, яка будується на діалогових формах спілкування, взаємодії. Такою моделлю навчання, на нашу думку, є інтерактивне.

Інтерактивне навчання – від англomовного терміна «interactive learning», який означає наочіння (стихийне чи спеціально організоване), основане на взаємодії, і навчання, яке теж побудоване на взаємодії [3; 13]. Інтерактивний – здатний до взаємодії, діалогу. Суть інтерактивного навчання у створенні в навчальному процесі постійної, активної взаємодії всіх учнів.

Інтерактивне навчання передбачає, як мінімум, 3 види активності:

- **фізичну** (зміна розташування в класі, говоріння, слухання, письмо тощо);
- **соціальну** (обмін думками, враженнями; постановка питань, відповіді на них);

- **пізнавальну** (внесення доповнень в інформацію вчителя, самостійний пошук шляхів розв'язання проблеми).

Лише за умови, що всі три види активності будуть взаємопов'язані й різноманітні, інтерактивне навчання буде ефективним.

В умовах традиційної загальнокласної (фронтальної) роботи учні отримують однакову, а не спільну мету. Внаслідок цього вони ставляться до навчальної діяльності не як до спільної і творчої праці, а як до індивідуальної і обов'язкової. Інтерактивне ж навчання основане на співробітництві учнів.

На думку американських дослідників кооперативного навчання Р. і Д. Джонсонів, Холубека, суттєвими компонентами співробітництва є:

- 1) позитивна взаємозалежність;

- 2) особистісна взаємодія, що стимулює діяльність;

- 3) індивідуальна і групова підзвітність;

- 4) навички міжособистісного спілкування і спілкування в невеликих групах;

- 5) обробка даних про роботу групи [6].

Психологічною основою інтерактивності є бажання бути зрозумілим і зрозуміти іншого, доповнені взаємними переживаннями, відчуттями, почуттями. Мовленнєва система, мета якої – організувати спілкування, становить лінгвістичну основу інтерактивності [5].

Виходячи з того, що інтерактивне навчання основане на діалогових формах процесу пізнання, очевидно, що витoki такого навчання беруть початок ще в афінській і римській школах, де підлітків учили переконувати, вести полеміку, вступати в діалог (вільно обмінюватися думками, вести переговори). Вступаючи в полеміку зі старшими, юнак повинен був не лише володіти правилами риторики, а й мати навички спілкування, сполучати почуття самоповаги й самоконтролю з умінням слухати інших, швидко реагувати, знаходити в будь-якій ситуації потрібне рішення, переконливий аргумент тощо.

На сучасному етапі навчально-виховний процес, в якому поряд із фронтальною та індивідуальною гармонійно влітається ще й групова форма роботи, сприяє соціалізації особистості. Німецький теоретик групової роботи Е. Мейер вважає, що проблема типу навчання сьогодення полягає в тому, щоб з'єднати егоцентричне «Я» кожного учня з громадським «МИ». А для цього треба створити в навчальному процесі умови співробітництва [2; 4].

Надзвичайно важливим є той факт, що групова форма роботи гуманізує навчально-виховний процес, робить учня головною фігурою на уроці, ставить його в умови зацікавленого здобування знань.

Саме тому науковці розглядають групові форми роботи як необхідний компонент сучасного навчального процесу, як один із резервів інтенсифікації навчання та підвищення його виховного ефекту, як фактор розвитку діалогічних якостей пізнавальної діяльності школярів.

У США та Західній Європі також набули широкої популярності групові форми навчальної діяльності учнів. На думку фахівців Національного тренінгового центру (США), найменших результатів можна досягти при пасивному навчанні (лекція, читання), найбільших – в умовах інтерактивного навчання (дискусійні групи, практика через дію, навчання інших чи негайне застосування) [4; 10]. Дослідження сучасних російських психологів, проведені серед старшокласників, підтвердили ці висновки (рис).

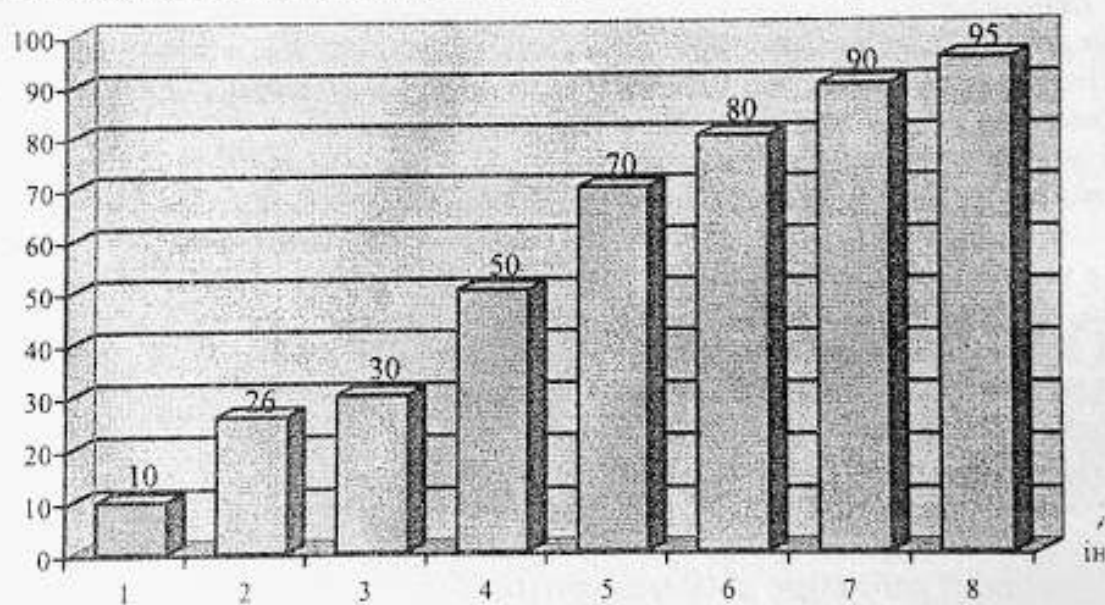

Рис. Залежність процесу запам'ятовування від форми роботи

- 1 – читання;
- 2 – слухання;
- 3 – розглядування;
- 4 – слухання і розглядування;
- 5 – обговорення;
- 6 – особистий досвід;
- 7 – спільна діяльність із обговоренням;
- 8 – навчання інших [4; 11].

У багатьох випадках перевага групових форм навчальної діяльності в тому, що вони вигідно відрізняються від індивідуальних та фронтальних як у якісному (інтенсивність пізнавального процесу, новий характер його організації, регуляції, коректування), так і в кількісному плані (досягнення більшого ефекту в формуванні знань і вмінь). Вивчення порівняльної ефективності індивідуальної та групової діяльності свідчить на користь останньої. Так, В.М. Бехтерев та М.В. Ланге встановили, що індивід, працюючи в групі, збагачується, набуває і запозичує в неї те, що не зміг би набути поза групою. Узагальнивши результати проведених експериментальних досліджень, присвячених порівняльній характеристиці індивідуальної та групової діяльності, вони дійшли таких висновків:

- спостережливість окремих осіб у групі зростає як у кількісному, так і в якісному відношеннях;
- групове розв'язання завдань за своїм характером є компромісом індивідуальних розв'язань;
- у виявленні індивідуальних помилок група явно переважає кожного окремого індивіда;
- група переважає особистість також у спостережливості, обсягу та міцності запам'ятовування матеріалу;
- група, як правило, пропонує правильніші розв'язання порівняно з індивідуальними в моральному аспекті;
- групове розв'язання здатне позитивно впливати на індивідуальне розв'язання, покращуючи і вдосконалюючи їх;
- особливо талановиті особистості в індивідуальному розв'язанні мислительних завдань можуть переважати групу;
- співробітництво в процесі спільної діяльності сприяє розвитку творчої особистості [2; 5].

Дослідник В.Ф. Ведерников отримав дані про те, що продуктивність довільного запам'ятовування слів (відтворення) в умовах присутності інших школярів збільшується на 3 %, а в умовах спільної діяльності – на 25 %. Отже, в умовах взаємодії учнів обмін інформацією, спілкування виконують функцію утворення спільного фонду пам'яті [2; 6].

Однак, незважаючи на значний дидактичний і виховний потенціал, у шкільній практиці інтерактивні форми організації діяльності, основані на взаємодії і співробітництві учнів, не набули належного місця. Одна з причин цього – недостатня розробленість теоретичних і методичних засад, психологічних особливостей організації роботи учнів в інтерактивному режимі.

Висновки

Узагальнивши результати проведеного аналізу, ми визначили такі переваги застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі:

- зацікавлене ставлення учнів до нестандартної організації освітнього процесу;
- активізація мислительної та творчої діяльності, покращання показників запам'ятовування навчальної інформації;
- формування мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії;
- розвиток навичок спілкування і взаємодії;

- прийняття норм і правил спільної діяльності;
- розвиток навичок аналізу й самоаналізу в процесі групової й особистісної рефлексії;
- комунікативна готовність до роботи в групі порівняно з фронтальною роботою;
- підвищена відповідальність за результат роботи в групі;
- природній розвиток мовленнєво-комунікативних умінь учнів.

На нашу думку, за умови правильної організації навчання учитель зможе розв'язувати одночасно три завдання: навчально-пізнавальне, комунікативно-розвивальне й соціально-орієнтаційне.

Пошук можливостей для використання елементів інтерактивних технологій навчання в школі – тривалий емпіричний процес. Педагогу, який вирішив удосконалити й змінити свою вчительську практику, важливо усвідомити, що цінні не лише прийоми й стратегії будь-якої з інноваційних технологій, а ті ідеї і принципи, які формують їх цілісність і практичність.

Література

1. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: Книга для вчителя / В.В.Андрієвська, Г.О.Балл, А.Г.Волинець. – К., 1997. – 137 с.
2. Івашкевич Є.З. Розвиток у старшокласників діалогічних якостей пізнавальної діяльності: Дис. канд. псих. наук: 19.00.07 – К., 2002. – 219 с.
3. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. – № 7. – С.12-18.
4. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. – К.: Изд. укр. филосоциолог. центра, 2002. – 336с. – 234 с.
6. Хон Р.Л. Педагогическая психология. Принципы обучения. – М., 2002. – 538 с.
7. Хуторской А. Современная дидактика. – С.-П.-М. – Харьков – Минск, 2001. – 518 с.